

PARAGRAF - 2

Yapı, Ana Düşünce, Yardımcı Düşünceler

PARAGRAFIN YAPISI

- Bir paragrafta ele alınan konu veya düşünce belli bir yapıya bağlı olarak yazıya aktarılır.
- Cümleler paragrafta anlamlı düşünce birimleridir. Bundan dolayı **cümlelerin birbirine bağlanarak anlamlı bir bütün oluşturması** iyi bir paragrafın en temel niteliğidir.
- Cümleler hem **anlam** hem de **yapısal** özellikler bakımından birbirine bağlanmalı, bir bütünlük oluşturmalıdır. Bu açıdan her bir cümleyi bir zincirin halkası gibi düşünebiliriz.
- Cümleler arasında anlamsal kopukluklar, boşluklar olmamalı; cümleler doğal bir akış göstermelidir.
- Paragraf genellikle **giriş, gelişme ve sonuç** bölümlerinden oluşan bir yapı gösterir.

ÖRNEK METİN

İyi bir paragrafta olması gereken bazı özellikler şöyledir:

- **Açıklık:** Anlatımın herhangi bir belirsizliğe, kuşkuyla yol açmayacak biçimde oluşturulmasıdır.
- **Akıcılık:** Anlatımda duraksamaya yol açacak, okumayı zorlaştıracak hiçbir unsura yer vermemektir.
- **Yalınlık:** Anlatımda gereksiz ayrıntılardan, süslü ve sanatlı söyleyişlerden, imgelerden, uzun cümlelerden kaçınmaktır.
- **Duruluk:** Anlatımda gereksiz kelimelere, sözlere yer vermemektir. Bir söz cümleden çıkarıldığında cümlemin anlamında daralma veya bozulma olmuyorsa o söz gereksizdir.

Paragrafın Bölümleri

Giriş Bölümü (Cümlesi)

- Genellikle **bir cümleden** oluşur ve paragrafın ilk cümlesidir.
- Genel bir yargıdır, çoğunlukla paragrafın konusu hakkında fikir verir.
- Ayrıntılar, açıklamalar, örnekler içermez; kendinden sonra cümleler geleceği için açıklanmaya ihtiyaç duyar.
- İçinde cümleyi kendinden önceki yargılara bağlayan **zamir, sıfat ve bağlaçlara** yer verilmez.

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümleler arasından bir paragrafın giriş cümlesi olmaya uygun olanları işaretleyerek belirtiniz.

	Flaubert ve Hugo'dan etkilenen yazarın eserlerinde, özgürlük ve adalet temaları öne çıkıyor.
	Bu anlamda öyküleri, okuru bir yerde kıştırmasının yanında kısırsız hisse niteliğinde.
	Yeni Türk şiiri, Tanzimat Dönemi'yle geleneksel şiiri, Batı'dan gelen gerçekçi anlayışla değiştirmeye çalışmıştır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümleler arasından bir paragrafın giriş cümlesi olmaya uygun olanları işaretleyerek belirtiniz.

	Yazmak eylemiyle ilgili bu yazınsal çabada Kafka'dan Ferit Edgü'ye kadar pek çok yaratıcı yazarın seslerini duyuyoruz.
	Hiçbir ülkenin tek başına hak sahibi olmadığı Antarktika kıtası 53 ülkenin bayrağı altında yönetiliyor.
	Savaş yıllarında millî problemleri cesaretle ele alıp işlemesiyle de şöhret kazanmıştı.
	Ancak mektupların, yazarların hayata yaklaşımlarını ve dünyayla iletişim kurma biçimlerini gösterdiği unutulmamalı.

Gelişme Bölümü

- Bu bölüm paragrafın en geniş bölümüdür.
- Giriş cümlesinde ele alınan konu veya düşünce bu bölümde çeşitli yöntemlerle açıklanır.
- Ayrıntıya girilen bu bölümde **örneklerle, tanıklıklara, bilgilere** yer verilebilir; ele alınan konu detaylandırılır.
- Gelişme bölümüne cümle yerleştirilmesi istendiğinde bu cümlemin önünde ve arkasındaki cümlelere olan bağlantısına dikkat etmek gerekir.

Örnek

Sokrates'ten önceki ilk Batılı filozoflar, geçmişten iki büyük kopuşu aynı anda gerçekleştirdiler. İlk önce, kendi akıllarını kullanarak dünyayı anlamaya çalıştılar. Bu tek başına, tümüyle yeni bir şeydi ve insanın gelişmesinde en önemli köşe taşlarından birini oluşturdu. Aynı zamanda insanlara, akıllarını nasıl kullanacaklarını ve kendi başlarına nasıl düşüneceklerini de öğretiler. Onlar bilgi birikimlerini olduğu gibi öğrencilerine aktarmak yerine, onları tartışmaya, düşünce alışverişinde bulunmaya, kendi düşüncelerini ileri sürmeye ve savlarını kanıtlamaya özendiren öğretmenlerdi.

Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- Ayrıca insanın düşünce yapısını çözmeye çalıştılar, gözleme ve deneye dayanan psikoloji biliminin temellerini de attılar
- Düşünce tarihinde bu yaklaşımlar, çok büyük tartışmalara konu oldu
- Dolayısıyla, öğrencilerinin de kendileriyle tıpatıp aynı düşüncede olmasını beklemediler
- Bu tutum, günümüz düşünce dünyasında da varlığını sürdürmektedir
- İnsanlığın zihinsel serüveninde ortaya çıkan bu iki yöntem birbirini etkileyen bir gelişim süreci izlemiştir

ÖSYM SORUSU

Sonuç Bölümü (Cümlesi)

- Genellikle **bir cümledir** ve paragrafın sonunda yer alır.
- Bu bölümde paragrafta ele alınanlar bir sonuca bağlanır. Bu yönüyle **çoğu zaman paragrafı özetleyen, ana düşüncesini verebilen bir cümledir**.
- Paragrafı bir sonuca bağlayan **sonuç olarak, bu yüzden, bundan dolayı, çünkü, oysa, kısaca** gibi ifadelerle başlayabilir.

Örnek

Türküler, şiirler iç dünyamızın sesi olarak yazılmış olsalar da bizden çıktıkları anda topluma mal olmuş- tur artık. Yalnız topluma mal olmakla kalsa iyi. Yerelden ulusala, ulusaldan evrensele bir değişme ve gelişme çizgisi izleyerek bütün insanlığın ortak değeri hâline gelir. Örneğin Yunus Emre'nin şiirlerinde yansı- tılan duygular salt bize mi özgüdür? Neruda, yalnızca Şili'nin acılarını yansıtmıştır, deyip dışlayabilir mi- zy onu? Acısı acımız olmuştur, halkı da halkımız. Kısaca ----.

Bu parçanın sonuna düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- şairin şiiri düşünmeye başladığı andan okuyucusuyla buluştuğu ana değin süren, uzun ve san- cılı bir dönemin ürünüdür
- sanatçı, ortaya koyduğu ürünlerin hangi özellikleri taşıyacağını önceden saptamalıdır
- sanatçı, yapısını yaratırken bilinçli olarak ona ulusal niteliklerin dışına taşan yeni boyutlar kazandırır
- her birimiz, yaşadığımız bölgenin rengini, dokusunu, çizgisini yansıtan türkülerden ve şiirlerden hoş- lanırız
- türküler, şiirler özünde kendi coğrafyalarının izlerini taşıysalar da sanatsal dilin içerdiği insansal öze bütün insanlığın ortak yaratıcıdır

ÖSYM SORUSU

Bazı Soru Modelleri

Akışı Bozan Cümle

- Paragrafın anlatım ve içerik bakımından birbirine uyumlu ve bağ- lantılı olan cümlelerinin arasına bu bağlantıyı ve uyumu bozacak bir cümlelerin girmesi paragrafın akışını bozacaktır.
- Akışı bozan bu cümle kimi zaman parçanın içeriğiyle uyumsuz olur kimi zaman da ele alınan konuya farklı bir biçimde yaklaşarak akı- şı bozar.
- Akışı bozan cümle parçadan çıkarıldığında bu cümleden önce ve sonraki cümlelerin birbirine bağlanması gerekir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki parçada numaralanmış cümlelerden hangisinin düşüncenin akışını bozduğunu belirleyiniz.

(I) Fossil yakıtların giderek azalması, maliyetlerinin yükselmesi ve yanmaları sonucu çevreye ve sağlığa zarar vermeleri nedeniyle bu yakıtlara alternatif olabilecek farklı kaynaklar geliştiriliyor. (II) Hâlihazırda güneş, rüzgâr ve jeotermal gibi çevreye daha az zarar veren farklı yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yaygınlaşmış durum- da. (III) Günümüzde dünya enerji üretiminde öncelikli kaynaklar petrol, doğal gaz ve kömür gibi yenilenebilen enerji kaynaklarıdır. (IV) Öyle ki güneş ışınlarından enerji elde edilebilen güneş panelleri evlerde dahi kullanılabilir. (V) Ancak bu panellerin enerji verimliliğinin hava koşullarına bağlı olması bu yöntemin kullanımını sınırlandı- rabilir. (VI) Bu nedenle, Güneş'ten enerji elde edilen bu teknolojilerin geliştirilmesi- ne yönelik farklı çalışmalar yapılıyor.

Akışı Bozan Cümle:

Parçayı İki Paragrafa Bölme

- Paragraf bir konuyu, düşüncüyü ele alacak şekilde düzenlenir. Dolayısıyla yeni bir paragrafa geçildi- ğinde yeni bir konuya geçilir veya konunun farklı bir yönüne değinilir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragrafın hangi cümleyle başlayacağını belirleyiniz.

(I) Kahvaltı sofralarının vazgeçilmezi olan yumurta en çok tüketilen gıda maddelerinin başında geliyor. (II) Yüksek besin değeri ve protein içeriği ile doğru tüketildiğinde sa- yısız faydası var. (III) Ancak seri üretimin ve kimyasal tarım ilaçlarının birer kural hâ- line geldiği 21'inci yüzyılda, yumurtanın faydaları eskisi gibi değil. (IV) Uzmanlar bu nedenle, beslenme ve yetiştirilme sırasında kimyasalla temas etmeyen tavuklardan elde edilen organik yumurtayı öneriyor. (V) Ülkemizde Nisan 2018'de çıkarılan bir yö- netmelikle, yumurta üretimi dört kod altında toplanmıştır. (VI) "0" kodu organik yetiştiricilik, "1" kodu açık dolaşıma erişim yetiştiricilik, "2" kodu kümeste kafessiz yetiştiricilik için kullanılır. (VII) Yumurtanın organik olup olmadığını anlamak için bu kodlara dikkat etmek gerekiyor.

İkinci Paragrafın İlk Cümlesi:

Paragrafın Hangi Soruya Karşılık Yazıldığını Bulma

- Bu soru modelinde paragraf, seçeneklerdeki sorulardan birinin cevabıdır.
- Öncelikle paragrafta **ne anlatıldığının tespit edilmesi** gerekir.
- Ayrıca sorunun **yapısal özelliklerinin cevapla uyumlu olmasına** da dikkat etmek gerekir.
- Bu tür sorularda paragrafın **giriş cümlesi** ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü anlam bakımından soruya verilen ilk tepkiyi oluşturur ve soruyla en ilintili olan cümledir.

Örnek

Yayınevlerinin tercihi her zaman romandan yana olmuştur. Yalnız bizde değil, dünyada da böyle. Öyküler ise daha çok dergilerde varlıklarını sürdürüyor. Öykü kitabı yayımlamakta di- renen genç yeteneklere olanak sağlayan yayınevleri - neyse ki - var. Şu da bir gerçek ki beş altı yıldır durağan bir ortamda kendini yineliyor öykü ama yenileyemiyor. Bu nereye kadar sü- rer, kestirmek güç; ardından bir yükselişin, belki de sıçramanın yaşanacağı kesin.

Bu sözler aşağıdaki sorulardan hangisine karşılık olarak söylenmiş olabilir?

- Öykücülerin soyut konulara ağırlık verişini neye bağlıyorsunuz?
- Yayınevleri öykü seçiminde hangi ölçütlere bağlı kalıyor?
- Genç yazarları öykü yazmaya yönlendirmek için neler yapılabilir?
- Türk edebiyatında romanın yükselişi karşısında öykünün konumunu nasıl değerlendir- yorsunuz?
- Roman türündeki kalıplaşmaya gidiş konusunda ne düşünüyorsunuz?

ÖSYM SORUSU

Dağıntık Cümleleri Sıralama

- Bu tür sorularda dağıntık olarak verilen cümlelerden anlamlı ve kuralı bir paragraf oluşturulması istenir.
- Verilen cümleler içinde giriş cümlesi niteliğine uygun olan cümle ilk cümle olarak belirlenir ve diğer cümleler anlam ve yapısal özellikler dikkate alınarak birbirine bağlanır ve anlamlı bir paragraf oluşturulur.

ETKİNLİK

Aşağıdaki numaralanmış cümleleri anlamlı ve kuralı bir bütün oluşturacak biçimde sıralayınız.

Zamanla ticaretin gelişmesine bağlı olarak madeni paraya talebin artması, darphanelerin daha hızlı üretim yapmasını zorunlu hâle getirdi.
Bu sorunun üstesinden gelmek için geliştirilen yöntemlerden biri madeni paraların makineler kullanılarak üretilmesiydi.
Geçmişte madeni paralar, altın ve gümüş gibi değerli madenlerden darphanelerde dövülerek üretiliyordu.
Bu durum sahte ve kenarları yontulmuş paraların fark edilmesini zorlaştırıyordu.
Ancak bu hızlı üretim sırasında üretim elle yapıldığı için şekli çok düzgün olmayan düşük kalitede madeni paralar üretilirdi.
Makineler sayesinde şekli çok düzgün dairesel paralar üretmek mümkün oldu.
Sıralama:

PARAGRAFTA KONU VE ANA DÜŞÜNCE

Paragrafın Konusu

- Paragrafta üzerinde durulan olay, durum, kavram ya da olguya **konu** ya da **içerik** denir.
- Her türlü olay durum veya kavram paragrafın konusu olabilir.
- Konuyu tespit etmek için paragrafta “**Bu paragrafta ne anlatılıyor, neyden söz ediliyor, neyin üzerinde duruluyor?**” gibi sorular yöneltebiliriz.
- Paragrafta sık geçen sözcük veya söz grupları paragrafın konusu hakkında bize fikir verebilir.
- Yine paragrafların ilk cümlesi, genellikle konuyu ele alacak şekilde düzenlenir.

Örnek

Yazmak için yaşanır, yaşamak için yazılır. Birbirini bütünleyen değerlerdir yazmak ve yaşamak. Yazar, küçük yaşlardan başlayarak duyumsar bunu. Güçlü bir var olma baskısı olarak hisseder. Her durumda, her koşulda, her dönemde duygularını, düşüncelerini kâğıda dökmek ister. İçinde yaşadığı dönemin insanlarına, belki de gelecektekilere bir sesleniş olsun diye. Elli yıl, yüz yıl, iki yüz yıl sonra! Kim açar bu yapıtları? Kim kanştırır bu kitapları? Binlerce yazı, binlerce kitap yayımlanıyor. Yüzlerce hatta binlerce insan yazı yazıyor. Geçmiş yüzyılların insanları yazmışlar, yazmışlar... Bugüne kaç kalmış? Bu kâğıtlardan kaç ölümsüz değer taşıyor? Pek azı. Üstelik yüzyıl, iki yüz yıl önce değerli, kalıcı sanılan eserlerden pek çoğu toz olup gitmiş, kimsenin önem vermediği eserler olanca gücüyle bugün de ayakta.

Bu parçada eserlerin aşağıdaki özelliklerinden hangisi üzerinde durulmuştur?

- A) Kalıcılıklarının uzun sürede belli olması
- B) Toplumu yönlendirdikleri ölçüde kıymetli olmaları
- C) Geleceğe erişirken değişikliğe uğramaları
- D) Kendilerine özgü bir zamana sahip olmaları
- E) Unutulmalarındaki temel etkenlerin geç fark edilmesi

Paragrafın Başlığı

- Paragrafın başlığı paragrafta ele alınan konuya göre belirlenir.
- Paragrafta seçilecek başlık, paragrafın konusunu bir iki sözcükle özetleyebilecek bir nitelikte olmalıdır.
- Başlık belirlenirken paragraf içinde **sık kullanılan sözcüklere, kavram ve terimlere** dikkat edilmelidir.

Örnek

Sanatın amacı, kişinin düşüncesini, duyarlılığını geliştirmek; ona, dünyaya ve insanlara insanca bakma, sezme, kavrama gücü kazandırmaktır. Sanat ürünleri-ne ilgi duymayan, hayali işlemeyen, başkalarının acılarına, dertlerine ortak olmayan bir bilim adamı, bir yargıç, bir yönetici düşünelim; ne yararı olur bunların toplumlarına, insanlığa? İnsanın, insan sevgisiyle yoğrulmadığı toplumlarda bütün yönleriyle ilkelik egemen olmaz mı?

Yukarıdaki parça için en uygun başlık aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Sanat ve Düş Gücü
- B) Sanat ve İnsan
- C) Sanat ve Yaratıcılık
- D) Sanatın Gelişimi
- E) Sanatın Doğuşu

ÖSYM SORUSU

Paragrafın Ana Düşüncesi

- Paragrafta üzerinde durulan, vurgulanmak istenen asıl düşünce, temel yargıdır.
- “**Yazar bu paragrafı niçin kaleme aldı?**” sorusunun cevabıdır. Yani yazarın vermek istediği mesajdır, iletidir.
- Ana düşünce cümlesi **genel, kapsayıcı ve tutarlı** bir yargıdır.
- İçinde dil oyunları barındırmayan, **açık ve anlaşılır** bir anlatımla oluşturulmalıdır.
- Ana düşünce, paragrafın konusuyla da ilişkilidir. Konunun bir yargıya, bir cümleye dönüşmüş biçimidir.
- Paragrafın ana düşüncesi bazen parçada bir cümle hâlinde yer alabilir. Bu durumda ana düşünce cümlesi **genellikle giriş veya sonuç cümlelerindedir**. Bu cümleler ana düşünce cümlesi değilse de parçanın ana düşüncesi hakkında bize fikir verebilir.
- Parçada geçen “**sonuç olarak, yani, böylece, buna göre, sonuçta, kanımca, ama, fakat, çünkü**” gibi ifadelerden sonra gelen cümlelere dikkat etmek gerekir.

Örnek

Günlük küçük dertlerimizi önemsemez görünüp kendimizi "büyük sorunların" adamı olarak göstermek çoğumuzun zaafılarından. Kendi "küçük sorunlarını" halledememiş olmamızın hincini, kendimizi büyük sorunlara adamış gibi gösterip böbürlenerek çıkartmaya çalışırız sanki. Gündelik, küçük sıkıntılarımızdan söz açmak bizi küçük düşürür, öyle mi?

Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Büyük sorunları çözme çabalarımızın önündeki en büyük engel küçümsediğimiz gündelik sorunlardır.
- B) Kendimizi büyük sorunların çözümüne adanarak küçük sorunlarımızı görmezlikten gelmemeliyiz.
- C) Küçük sorunlarla uğraşarak sorun çözme becerisini geliştirmek, insanları olduğundan büyük gösterir.
- D) Sorun çözme becerisi olmayan bazı insanlar, kendilerini kabul ettirmek için sorunsuzmuş gibi görünürler.
- E) Büyük sorunlar, çözmekten kaçındığımız küçük sorunların bir kar topu gibi büyümesinden oluşur.

ÖSYM SORUSU

Örnek

Bir gün genç bir yazar, Anatole France'a yazdıklarını göstererek "Yazmaya devam edeyim mi, etmeyeyim mi?" diye sorar. O da "Yazmamak elindeyse, yazma." der. Çünkü hiçbir gerçek yazar için yazmama olasılığı yoktur.

Anatole France'ın bu sözleriyle anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Genç yazarları kırmadan, onlara yardım etmek gerekir.
- B) Henüz ustalaşmamış bir yazar, deneyimlilerin izlediği yoldan gitmelidir.
- C) Genç yazarlar, olgunlaşmamış da olsa yapıtlarını ortaya çıkarırlar.
- D) Başarılı, usta bir yazar için yazmak, güçlü bir tutkuya dönüşmüştür.
- E) Usta yazarlar, deneyimsiz yazarlara yol göstermekten kaçınmazlar.

ÖSYM SORUSU

Paragrafta Yardımcı Düşünceler

- Paragrafta ana düşünce etrafında şekillenen ve bu düşünceyi geliştirmek, desteklemek, açıklamak amacıyla oluşturulan yargılara **yardımcı düşünce** denir.
- Paragraftaki her türlü **ayrıntı, örnek, tanıklık** birer yardımcı düşüncedir.
- Bu soru tipinde birden çok yardımcı düşünce sorulduğundan soru tipi genellikle olumsuzdur.
- Soru kökünde "**Değilmiştir, söylenemez, çıkarılamaz, varılamaz, değildir, yoktur...**" şeklinde olumsuz yargılar vardır, soru çözümlerken buna dikkat edilmesi gerekir.

Örnek

Günümüzde kara parçalarının sekizde biri gibi önemli bir kısmı koruma altına alınmış durumdadır. Dünyada yüz binin üzerinde koruma alanı bulunmaktadır. Bunların kapladığı alan, Çin ve Hindistan'ın toplam büyüklüğüne eşittir. Bu alanların tarihte hiç görülmediği kadar büyük olması, yaşama alanlarını korumanın bir zorunluluk olduğu anlayışının geliştiğine işaret ediyor. Dahası bu genişleme, endüstriyel gelişmeye de bir engel teşkil etmiyor. Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği, bir raporunda yaşam alanlarını koruma altına almayı, doğanın korunmasına yönelik yapılmış en önemli yatırım olarak gösteriyor.

Bu parçada koruma alanlarıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Dünyanın dikkate değer bir bölümünü içine aldığına
- B) Doğayı korumada uygun bir yol olarak görüldüğüne
- C) Sanayi üzerinde olumsuz bir etkisi bulunmadığına
- D) Toplumların geçmişte bu konuya önem vermediğine
- E) Dünyayı koruma gerekliliğinin bir sonucu olduğuna

ÖSYM SORUSU